

Hatékony tanulás-segítés az iskolai könyvtárban

Debrecen, 2017. november 23.

Az iskolai könyvtárak átalakulása

- ▶ Iskolai könyvtár
- ▶ Esélyegyenlőség
- ▶ Közösségi bázis
- ▶ Programszervezés
- ▶ Pedagógiai feladatok
- ▶ Mentálhigiéné
- ▶ Tehetséggondozás
- ▶ Biblioterápia
- ▶ Létjogosultság...

A kritikai gondolkodás fejlesztése

„Kutassuk ki és találjuk meg azt a módot, amellyel a tanítók kevesebb munkája mellett a diákok mégis többet tanulnak; az iskolában kevesebb legyen a zúgolódás, undor és hiábavaló küszködés, annál több a szabadidő, az öröm és a szilárd előrehaladás...”

(Comenius)

A kritikai gondolkodás összehasonlítása a hagyományos iskolai gyakorlattal

Hagyományos

- ▶ Az értelmképzésben nagyjából azonos jelentés megteremtését várja el. (gyakran csak egy helyes választ tétel fel.)
- ▶ A tudásszerzés befogadó jellegű, passzív
- ▶ A tanítási, tanulási folyamat termékközpontú, nem vesz figyelembe egyéni eltéréseket.
- ▶ A tudás elsajátító, reprodukív jellegű.
- ▶ A tudástartalmakat viszonylag állandónak tekinti.

Korszerű

- ▶ Az értelmképzésben az egyéni jelentések megteremtését teszi lehetővé (nagyobb tere van a különböző helyes válaszoknak).
- ▶ A tudásszerzés aktív, produktív folyamat.
- ▶ A tanítás-tanulás folyamatközpontú, metakognitív, teret enged az egyéni tanulási utaknak.
- ▶ A tudás reflektív jellegű, problémamegoldó.
- ▶ A tudás tentatív (kihívó, ideiglenes jellegű)

A kritikai gondolkodás összehasonlítása a hagyományos iskolai gyakorlattal

- ▶ Kevés figyelmet fordít a szociális készségek fejlesztésére.
- ▶ Tanár-diák közti kommunikációra épül.
- ▶ A döntés a tanáré (tekintély).
- ▶ A diszciplinaritás szerepe meghatározó (kis tudományok)
- ▶ A tanár alapvetően ismeretátadó (előadás, szemléltetés, magyarázat)
- ▶ Hangsúlyos szerepet kap az interperszonális intelligencia (kooperáció, empátia, tolerancia)
- ▶ Az inter- és introaktivitás széles skálájú (diák-diák, diák-tanár, diák-gondolatai, csoport-egyén)
- ▶ A döntés közös: tanáré, tanulóé.
- ▶ A viabilitás szerepe megnő.
- ▶ A tanár tudásszervező (egyéni és páros munka, kooperáció)

A kritikai gondolkodás ösztönzése

- ▶ A tanár részéről:
  - ▶ Idő és lehetőség engedése a kritikai gondolkodás élményéhez.
  - ▶ Tanulók számára engedi a találgatást.
  - ▶ El kell fogadnia az eltérő véleményeket.
  - ▶ Elősegíti a tanulók részvételét a tanulási folyamatban.
  - ▶ Támogató, biztonságos közeg (nem nevetik ki őket)
  - ▶ Kimutatja a meggyőződését, miszerint minden tanuló képes kritikai véleményalkotásra.
  - ▶ Értékeli a kritikai gondolkodást

A kritikai gondolkodás ösztönzése

- ▶ A tanuló részéről:
  - ▶ Fejlesztenie kell az önbizalmát, annak megértését, hogy gondolatai és véleménye értékesek.
  - ▶ Aktívan részt vesz a tanulási folyamatban.
  - ▶ Tisztelettel meg kell hallgatnia az eltérő véleményeket.
  - ▶ Készen kell állnia mind a véleményalkotásra, mind annak felfüggesztésére.

RJR modell

- Ráhangolódás
  - felidézés
- Jelentéstulajdonítás
  - jelentésteremtés
- Reflektálás

RJR modell

➤ Ráhangolódás

- A témáról szóló előzetes tudás felidézése
- Az új tudást a már meglévő tudás kontextusában helyezhetnek el.
- Rámutat az esetleges félreértésekre, tévedésekre, ellentmondásokra is.

RJR modell

▶ Jelentéstulajdonítás

- ▶ Az új információkkal, gondolatokkal való megismerkedés
- ▶ Fenntartja a figyelmet
- ▶ Segíti a tanulókat a bennük zajló megértési folyamat nyomon követésében.
- ▶ Az új ismereteket a gondolkodásmódjukhoz illesztik.
- ▶ Hidat építenek a már meglévő információik és az újak között.

RJR modell

➤ Reflektálás

- Az újonnan tanult ismeretek megszilárdítása
- A saját nyelvükön újrafogalmazzák az ismereteket.
- Az ismeretek kontextuális keretbe helyezése.

A kritikai gondolkodás fejlesztése könyvtári környezetben

- A könyvtár mint a jelentések megkonstruálásának és a reflexiónak a helyszíne.
- Milyen lehetőségek vannak a könyvtárban a kritikai gondolkodás fejlesztésére?
- Ötletbörze – brainstorming

A kritikai gondolkodást fejlesztő módszerek

- ▶ Általános gondolkodásfejlesztési technikák
- ▶ Irodalmi szövegek feldolgozását segítő technikák.
- ▶ Írás és olvasáskészséget fejlesztő technikák.
- ▶ Az egyes tantárgyakban az órai keretekbe illeszthető kritikai gondolkodást fejlesztő technikák.
- ▶ Játékos feladatok, amelyek általában egy-egy készség fejlesztését segítik.

Akadémikus vita

- A saját álláspont melletti érvelés képességét lehet kifejleszteni.
- Mások álláspontjának figyelmes meghallgatása, mérlegelés, empátia képessége
- Ellentmondásos téma több szempontú vizsgálata

Fürtábla

- ▶ Grafikai szervező, amely gondolatok, információk fogalmak és a közöttük lévő kapcsolatok feltárulását mutatja egy adott téma vonatkozásában.
- ▶ Készíthető egyénileg, párban, vagy csoportban
- ▶ Használható:
  - ▶ A meglévő tudás összegyűjtésére,
  - ▶ új asszociációk kiépítésére, a megértés grafikus szervezőjeként
  - ▶ Összefoglaló tudáshálóként

Jóslás

- ▶ Korlátozott mennyiségű információ birtokában előfeltevéseket, elvárásokat fogalmazzon meg az olvasandó szöveggel.
- ▶ Irodalmi művek befogadását elősegítendő.
- ▶ Majd az előfeltevéseket összevetjük a valós szöveggel.
  - ▶ Kíváncsiságot kelt a tanulóban
  - ▶ „detektív” szerepbe helyezkedik a tanuló, rejtvénné válik a szöveg

Kilépőkártya

- ▶ A reflektáló szakaszban, az óra vége előtt 5 perccel.
  - ▶ Nem csak az anyagra reflektálnak, hanem a saját tanulási folyamatukra is.
  - ▶ Segíti a diákokat a reflexióik tudatosításában, megfogalmazásában.
  - ▶ A tananyaghoz való személyes kapcsolódást tesz lehetővé.
  - ▶ Fontos visszajelzés a tanárnak.
  - ▶ A tanár-diák interakció egy sajátos formája.

Ötsoros

A versforma:

- CÍM (1 szó cím)
- LEÍRÁS (2 szó melléknév)
- CSELEKVÉSEK (3 szó ige, igenév)
- ÉRZELEM, GONDOLAT (4 szó bármi)
- A LÉNYEG ÚJRAFOGALMAZÁSA (1 szó bármi)

A kooperatív tanulás

- ▶ Tanulási-tanítási módszereknek az összefoglaló megnevezése.
- ▶ Elvi alapja 1920-30-as években.
- ▶ 1970-es évek – USA, Izrael.
- ▶ Ma mindenütt alkalmazzák.
- ▶ USA – különbözik. A pedagógus a csoport teljesítményét értékeli, osztályozza.

Kooperatív tanulás

- ▶ Heterogén csoportok (hosszú ideig együtt marad a csoport – USA). Homogén csoportok.
- ▶ Másutt projektekre irányul, a csoportösszetétel változik. (Véletlenszerű, rokonszenvi alapú, pedagógus által meghatározott.)
- ▶ CÉL: a szociális és problémamegoldó gondolkodás fejlesztése, a tananyag elsajátítása.
- ▶ 4-6 fős csoportok. (4 fő ideális, 6 felett sok!)
- ▶ Kezdetben a bátorítás, a jobb viszony kialakítása volt a cél, mindenki a csoport sikeréért dolgozott.
- ▶ Nincs verseny a csoportok között.
- ▶ Integrált nevelés – jobb teljesítmény!
- ▶ Motiváció: magához képest magasabb szinten teljesítsen! Aktivitáshoz, tevékenységhez kötődik.

Csoportok

- ▶ Alapcsoport. A diákok összedolgoznak, a saját tanulásuk mellett egymásért is felelősek.
- ▶ Csoportszerepek – felelős szerepek! Csendjel.
- ▶ Közösek a célok, az elért sikerek. Csoportnév.
- ▶ Megerősíti az axiómát: egymástól tanulnak leghatékonyabban!
- ▶ A már meglévő társas kapcsolatok megerősítése, a hiányzó készségek kialakítása, fejlesztése.
- ▶ Elősegíti a szocializációt, énerősítő, önbizalomnövelő hatás.
- ▶ NE együtt csináljanak valamit, hanem egymást támogatva tanuljanak valamit!
- ▶ 4 elem érvényesüljön:
  - az építő egymásrautaltság,
  - az egyéni felelősség,
  - az egyenlő részvétel,
  - a párhuzamos interakciók.

Kooperatív tanulási módszerek

- ▶ Munkacsoportokban való tanulás
  - Tanulói munkacsoportok – teljesítménykategóriák
  - Csoportközi játékos vetélkedők
  - Munkacsoporttal segített individualizáció
  - Kooperatív integrált olvasás és fogalmazás
- ▶ Mozaik-módszer
- ▶ Együtt tanulás
- ▶ Csoportos kutatómunka

Könyvtárhasználati óra: A szellemi munka technikája

► **Ráhangelődés, felidézés** (10 perc)

Fürtábla

Diákkvartett

► **Jelentéstulajdonítás, jelentésteremtés**

(30 perc)

Csoportos kutatómunka

► **Reflektálás** (5 perc)

Kilépőkártya

Ráhangelődés, felidézés

- ▶ Fürtábla- A szellemi munka technikája

- ▶ Diákkvartett

Jelentéstulajdonítás, jelentésteremtés

► Csoportos kutatómunka

4X4 fős csoportokban mindenki egyéni feladatot kap, amit egymás között kell felosztaniuk:

1. A dokumentumok kiválasztása
2. Cédulázás, jegyzetelés
3. Bibliográfia készítése
4. A téma vázlatának elkészítése.

Beszámoló meghallgatása.

A vázlat alapján – házi feladatként – mindenkinek egyénileg el kell készítenie egy esszét a kapott témakörben.

A szellemi munka technikája: Magyarország művelődéstörténete 1790 és 1867 között

- A reformkor bemutatása
- A nyelvújítás története
- Magyar irodalom a nyelvújítás korában
- A klasszicizmus stílusjegyei a művészetekben

Reflektálás

► Kilépőkártya

A legfontosabb gondolatom:

Kérdésem:

Megjegyzésem:

A reflektáló szakaszban, az óra vége előtt 5 perccel.

- Nem csak az anyagra reflektálnak, hanem a saját tanulási folyamatukra is.
- Segíti a diákokat a reflexióik tudatosításában, megfogalmazásában.
- A tananyaghoz való személyes kapcsolódást tesz lehetővé.
- Fontos visszajelzés a tanárnak.
- A tanár-diák interakció egy sajátos formája

Értékelés

- Fürtáblák
  - Vázlatok
  - Esszék
  - Kilépőkártyák
-

Óraterv

A pedagógus neve: Hajdu Andrea

Műveltségi terület: **Könyvtárhasználat**

Tantárgy: Informatika

Osztály: 8.

Az óra témája: **A könyvtári rendszer, könyvtártípusok, szolgáltatások és használati szabályok**

Tematikus egység: A könyvtári rendszer, könyvtártípusok és dokumentumismeret 1. órája

Dátum: 2014. március 21.

Az óra cél- és feladatrendszere: a fejlesztendő attitűd, készségek, képességek, a tanítandó ismeretek és az elérendő fejlesztési szint, tudásszint megnevezése: Frontális és csoportmunka, valamint a kooperatív technika módszerének alkalmazásával a könyvtárak típusainak megkülönböztetése, szolgáltatásaik és a használati szabályok számba vétele. A könyvtár fogalmának, feladatának megismerése, elsajátítása. Az óra során megvalósul a kritikai gondolkodás, a fogalomalkotás területe, az információs műveltség és a digitális kompetencia fejlesztése.

Az óra didaktikai feladatai: A különböző könyvtártípusok feladatainak, szolgáltatásainak összehasonlítása. Online keresés adott céllal.

Tantárgyi kapcsolatok: minden tanult tantárgyhoz alkalmazható, felhasználható ismeretek

Felhasznált források: Könyvtárak honlapjai az Interneten,

Rozgonyi-Borus Ferenc, Kokas Károly: Informatika középiskolásoknak: számítástechnika és könyvtárhasználat tankönyv. Szeged: Mozaik Kiadó, 2003. p. 168-170.

Rozgonyi-Borus Ferenc, Kokas Károly: Informatika középiskolásoknak: számítástechnika és könyvtárhasználat munkafüzet. Szeged: Mozaik Kiadó, 2003. p. 51-52.

Időkeret	A tanulók tevékenysége	A pedagógus tevékenysége	Célok és feladatok	Módszerek	Tanulói munkaformák	Eszközök	Megjegyzések
0-10'	Bemutkozás, ismerkedés				Frontális munka	Füzet, toll	
10-15'	Tájékozódás az előzetes könyvtári ismeretekről	Az elkészült gondolattérkép alapján összegezni, felírni a táblára	Az előzetes ismeretek, tapasztalatok felhasználása	Interaktív beszélgetés	Kooperatív módszer	Tábla	
15-30'	Fürtábla készítése a könyvtári ismeretek alapján egyénileg						
30-40'	Csoportalakítás (5) A kiadott szempontok alapján a különböző könyvtártípusok honlapjának megismerése: OSZK, OPKM, SZTE, Szabó Károly Városi Könyvtár, AJRG könyvtára	Irányít, segít, magyaráz	Az önálló információkeresés élménye, együttműködés a csoporton belül	Csoportos feladatmegoldás	Csoportmunka	Számítógépek Füzet, toll	Megfelelő gyorsaságú Internet kapcsolat szükséges!
40-45'	A csoportmunkák eredményének ismertetése	Az elhangzottak magyarázása, értelmezése	A talált információk megfogalmazása	Az elhangzottak füzetbe írása, jegyzetelés	Egyéni munka		
40-45'	Összegzés, rendszerezés, értékelés A kilépőkártya kitöltése	A kilépőkártyák kiosztása és beszédése	Tájékozódni a befogadás mértékéről, felmerülő problémákról	Kérdőíven 3 válasz kitöltése	Egyéni munka		

A tanulás tanítása

- ▶ Művészeti nevelés
  - Az alkotás öröme
  - agresszió
- ▶ Mozgásfejlesztés
  - Élettani fejlődés
  - Betegség, stressz
- ▶ Logikafejlesztés
  - A megoldás öröme

A tanulás tanítása

► A gondolkodáskultúra hiánya

ÉRTÉS → RÖVIDTÁVÚ EMLÉKEZET → HOSSZÚTÁVÚ MEMÓRIA

1. Beszéd

2. Írás

≡ **TUDÁS**

1. Címmeditáció
2. Átfutó olvasás
3. Lényegkiemelés
4. Rendszerezés
5. Felmondás
6. Ismétlés

A tanulás tanítása

► Tanulási módszerek eredményei:

- 20% hallás
- 30% látás
- 40% szóban

= Élménnyel 100%

GONDOLATTÉRKÉP – ASSZOCIÁCIÓS KÉPESSÉG

- Figyelem, koncentráció

A tanulás tanítása

▶ A tanulás feltételei

- Belső feltételek (öröklés, nevelés, pillanatnyi állapot)
- Külső feltételek (csend, ülve, fény, áttekinthetőség)

TUDÁS + GONDOLKODÁS

Figyelem → **Gondolkodás** → **Emlékezet** → **Beszédkésztség**

Figyelem: a tanulás kapuja, egyszerre 1 dologra

Gondolkodás: a tananyag analizálása és szintetizálása, MEGÉRTÉS

Gondolkodás nélkül tanulni haszontalanság!

Tudás: amit ki tudok mondani, vagy le tudok írni

A tanulás tanítása

- ▶ Rend a lelke mindennek! – Igényesség!

Tartsd meg a rendet, és a rend megtart téged!

- ▶ **Időgazdálkodás:** időterv, napi terv, rövid-, közép- és hosszú távú célok
- ▶ Tanulási időterv
- ▶ **Időtolvajok:** számítógép, televízió, barátok...
- ▶ Halogatás ↔ előrelátás, megfontolás
- ▶ Gazdálkodd ki a mindennapi örömet!

Annak a hajónak, amelyiknek nincs kitűzött célja, elsodorják a hullámok!

(Seneca)

Pedagógiai feladatok

Kulcskompetenciák

- ▶ Anyanyelvi kommunikáció
- ▶ Idegen nyelvi kommunikáció
- ▶ Matematikai kompetencia
- ▶ Természettudományos kompetencia
- ▶ Digitális kompetencia
- ▶ A hatékony, önálló tanulás
- ▶ Szociális és állampolgári komp.
- ▶ Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség
- ▶ Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia

Kiemelt fejlesztési feladatok

- ▶ Énkép, önismeret
- ▶ Hon- és népismeret
- ▶ Európai azonosságtudat - egyetemes kultúra
- ▶ Aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés
- ▶ Gazdasági nevelés
- ▶ Környezettudatra nevelés
- ▶ A tanulás tanítása
- ▶ Testi és lelki egészség
- ▶ Felkészülés a felnőttlét szerepeire

„Gyógyfaktosok” a könyvtárban

Ssz.	Témakörök	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag
1-2.	Ismerkedés	A csoport tagjainak megismerése	Kommunikáció	Bemutakozás
3-10.	Önismeret Ők és Én Te és Ti Te és Én Én és Én	Négy szempont alapján, érdekes feladatokkal, tesztekkel játékosan körbejárni a témát.	Kritikai gondolkodás, fogalomalkotás, algoritmikus gondolkodás	Önéletrajz Címered Erősségek-gyengeségek Konfliktuskezelés
11-18.	Testi-lelki egészség Egészséges életmód Egészséges táplálkozás	Prezentáció, ételkóstolás, gyakorlati és elméleti tudnivalók alapján a helyes szemlélet kialakítása.	Fogalomalkotás, önálló ismeretszerzés	Agykontroll, jóga – stressz oldás, Prevenció, testkép (anorexia), Higiénia, gyógyszerek
19-27.	A tanulás tanulása	Cél a tanulási módszerek hatékonyságának növelése.	Önálló ismeretszerzés, kritikai gondolkodás	Tanulási típusok, technikák Vázlatok, kiemelés
28-35.	Pályaválasztás	A helyes pályaválasztás elősegítése.	Önálló ismeretszerzés, fogalomalkotás	Pályaaorientáció Hivatás, szakma
36-43.	Társadalomban élés	Az együttélés szabályainak számba vétele.	IKT, kritikai gondolkodás, szövegértés lényegkiemelés	Önvédelem veszélyek, jogok
44-51.	Környezetvédelem	A tanulók környezeti magatartásának elősegítése.	Önálló ismeretszerzés, fogalomalkotás	Környezettudatos magatartás
52-59.	Gazdálkodás	A mindennapi ismeretei látogatásokkal, segítségével.	Önálló ismeretszerzés, fogalomalkotás IKT eszközök használata	Online ügyintézés Számlák Ügyintézés (sz. ig., útlevíl, valuta, stb.) OTP, Kormányhivatal
60-67.	Illemtan Tudni illik – illik tudni!	Az alapvető szabályok megismerése drámapedagógiai eszközökkel.	Kritikai gondolkodás, szövegértés	Hétköznapi, társasági, protokolláris ismeretek.
68-72.	Helyismeret	A lokálpatriotizmus erősítése.	Önálló ismeretszerzés	Játék, beszélgetés, séta a városunkban. Nevezetességek, híres nagykőrösiek.

Köszönöm a figyelmet!

Hajdu Andrea

Arany János Református Gimnázium, Szakgimnázium és Kollégium